

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

II. ÚS 553/2024-31

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Ľuboša Szigetiho a sudcov Petra Molnára (sudca spravodajca) a Petra Straku v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDAKOVANÉ], zastúpeného JUDr. Katarínou Turanskou, advokátkou, Štúrovo námestie 10520/13B, Martin, proti postupu Okresného súdu Trenčín v konaní vedenom pod sp. zn. NM-6P/3/2021 takto

r o z h o d o l :

- Postupom Okresného súdu Trenčín v konaní vedenom pod sp. zn. NM-6P/3/2021 **bolo porušené** základné právo sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo na prejednanie jeho záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
- Okresnému súdu Trenčín **prikazuje**, aby v konaní vedenom pod sp. zn. NM-6P/3/2021 konal bez zbytočných prietáhov.
- Sťažovateľovi **priznáva** finančné zadostučinenie **1 000 eur**, ktoré je Okresný súd Trenčín **povinný** zaplatiť mu do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
- Okresný súd Trenčín je **povinný** nahradiť sťažovateľovi trovy konania **856,75 eur** a zaplatiť ich právnej zástupkyni sťažovateľa do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
- Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **nevyhovuje**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľa, skutkový stav veci a argumentácia sťažovateľa

1. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 20. júna 2024 domáha vyslovenia porušenia svojich základných práv na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 a na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), ako aj práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Okresného súdu Trenčín v konaní vedenom pod sp. zn. NM-6P/3/2021. Navrhuje, aby ústavný súd prikázal okresnému súdu

konat' v napadnutom konaní bez zbytočných priet'ahov, priznal mu finančné zadosťučinenie 5 000 eur a náhradu trov konania na účet jeho právnej zástupkyne.

2. Z ústavnej s'ťažnosti a jej príloh vyplýva, že s'ťažovateľ, otec maloletého dieťaťa, je účastníkom konania o úpravu výkonu rodičovských práv a povinností k mal. dieťaťu vedeného na okresnom súde pod sp. zn. NM-6P/3/2021. Návrh na začatie konania podala matka 12. marca 2021 a okresný súd uznesením sp. zn. 8P 36/2021 z 27. júla 2021 nariadil neodkladné opatrenie, ktorým bola maloletá dočasne zverená do osobnej starostlivosti matky a otec bol zaviazaný na úhradu výživného. Stretávanie s'ťažovateľa s maloletou upravené nebolo.

3. Okresný súd nariadil pojednávania na 28. február 2022 a 16. máj 2022. Z oboch termínov sa matka ospravedlnila z dôvodu práceneschopnosti.

4. S'ťažovateľ sa návrhom na vydanie neodkladného opatrenia zo 7. septembra 2022 domáhal úpravy styku s maloletou.

5. Prvé pojednávanie sa uskutočnilo 26. septembra 2022, teda takmer rok a pol po podaní návrhu, pričom bolo dohodnuté, že sa vykoná znalecké dokazovanie.

6. Neodkladným opatrením č. k. 6P/3/2021-166 z 10. októbra 2022 okresný súd upravil styk s'ťažovateľa s maloletou. Uznesenie o nariadení znaleckého dokazovania bolo vydané 4. januára 2023. Po doručení vypracovaného znaleckého posudku 15. júna 2023 ho súd zaslal 11. júla 2023 na vyjadrenie účastníkom konania.

7. Pojednávanie 9. októbra 2023 za prítomnosti matky, jej právnej zástupkyne a kolízneho opatrovníka bolo odročené na 27. november 2023. Na tomto pojednávaní súd vec prejednal a po vykonaní výsluchov odročil na 15. január 2024 (termín pojednávania bol následne zrušený z dôvodu práceneschopnosti znalkyne). Na pojednávaní 19. februára 2024 okresný súd vypočul znalkyňu a sudkyňa rozhodla o nariadení výchovného opatrenia. Súd uznesením z 5. marca 2024 konanie v časti zastavil.

8. Pojednávanie nariadené na 27. máj 2024 sa neuskutočnilo z dôvodu práceneschopnosti sudkyne. Ďalšie pojednávanie určené na 28. august 2024 bolo po vykonaní výsluchov odročené na neurčito. Pojednávanie určené na 6. december 2024 bolo po vykonaní výsluchu matky a maloletého dieťaťa odročené na 13. december 2024, pričom toto pojednávanie bolo po vykonaní výsluchov odročené na 10. január 2025. Na pojednávaní 10. januára 2025 súd vec prejednal a vyhlásil rozsudok vo veci samej.

9. Ústavný súd uznesením č. k. II. ÚS 553/2024-16 zo 7. novembra 2024 prijal ústavnú s'ťažnosť s'ťažovateľa na ďalšie konanie v časti, v ktorej sa domáha vyslovenia porušenia základných práv podľa čl. 46 ods. 1 a čl. 48 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru postupom okresného súdu v konaní vedenom pod sp. zn. NM-6P/3/2021, a vo zvyšnej časti s'ťažnosť odmietol.

10. S'ťažovateľ uvádza, že svojím správaním neprispel k vzniku priet'ahov v konaní, za ktoré nesie výlučnú zodpovednosť okresný súd. Namieta, že konanie o úpravu rodičovských práv a povinností trvá už viac ako 3 roky, čo považuje za neprimerané, keďže ide o konanie vo veci starostlivosti o maloleté dieťa. Okresný súd je podľa s'ťažovateľa buď nečinný, alebo svojím postupom nesmeruje k efektívnemu odstráneniu právnej neistoty, čím došlo k porušeniu jeho základných práv podľa čl. 46 ods. 1, čl. 48 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

II.

Vyjadrenie okresného súdu

11. Okresný súd k ústavnej sťažnosti zaujal stanovisko podaním sp. zn. Spr 1752/2024 z 31. decembra 2024, ktorého súčasťou je i prehľad procesných úkonov v napadnutom konaní.

12. Okresný súd uviedol, že vo veci koná, pričom na dĺžku konania mala negatívny vplyv opakovaná práceneschopnosť zákonnej sudkyne (aj dlhodobá presahujúca 6 týždňov, keď bolo potrebné pristúpiť k prerozdeleniu veci a prideleniu do senátu inému sudcovi. Naposledy sa tak stalo 26. novembra 2024).

13. K dĺžke konania prispieva podľa názoru okresného súdu i správanie sa účastníkov konania – rodičov maloletého dieťaťa, medzi ktorými pretrváva napätá atmosféra, pričom otec maloletej má neodkladným opatrením sp. zn. NM-8C/18/2022 z 20. októbra 2022 uloženú povinnosť nepribližovať sa na vzdialenosť menšiu ako 10 metrov k matke maloletej. Napokon i rodičia maloletej opakovane žiadali o zrušenie nariadeného termínu pojednávania a určenie nového termínu.

III.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

14. Sťažovateľ podstatnou časťou argumentácie tvrdí, že zo strany okresného súdu konajúceho v jeho veci došlo k vzniku zbytočných prietáhov.

15. Predmetom konania pred ústavným súdom je preto posúdenie, či postupom okresného súdu v napadnutom konaní došlo k porušeniu základných práv sťažovateľa podľa čl. 46 ods. 1, čl. 48 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

16. Ústavný súd si pri výklade základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov, ktoré je garantované v čl. 48 ods. 2 ústavy, osvojil judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej aj „ESLP“) k čl. 6 ods. 1 dohovoru, pokiaľ ide o právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote, preto v obsahu týchto práv nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (m. m. II. ÚS 55/98, I. ÚS 28/01, I. ÚS 132/03, I. ÚS 65/04).

17. Ústavný súd pri rozhodovaní o ústavných sťažnostiach namietajúcich porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov, resp. práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote vychádza zo svojej ustálenej judikatúry, v súlade s ktorou účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. Samotným prerokovaním veci na súde sa právna neistota osoby domáhajúcej sa rozhodnutia neodstraňuje. K stavu právnej istoty dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iným zákonom predvídaným spôsobom, ktorý znamená nastolenie právnej istoty inak ako právoplatným rozhodnutím súdu (IV. ÚS 221/04).

18. Priznanie práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov zakladá povinnosť súdu aj sudcu na organizovanie práce tak, aby sa toto právo objektívne realizovalo (m. m. II. ÚS 21/01, I. ÚS 251/05). Základnou povinnosťou súdu a sudcu je preto zabezpečiť taký procesný postup v súdnom konaní, ktorý čo najskôr odstráni stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa účastník obrátil

na súd so žiadosťou o jeho rozhodnutie. Táto povinnosť súdu a sudcu vychádza najmä zo zásady vyplývajúcej z čl. 17 a § 157 ods. 1 Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“), podľa ktorých „súd postupuje v konaní tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá, predchádza zbytočným priet'ahom, koná hospodárne a bez zbytočného a neprimeraného zaťažovania strán sporu a iných osôb“ a „súd postupuje v konaní tak, aby sa mohlo rozhodnúť rýchlo a hospodárne, spravidla na jedinom pojednávaní s prihliadnutím na povahu konania“.

19. K vzniku zbytočných priet'ahov v konaní pred všeobecným súdom môže pritom dôjsť nielen jeho nečinnosťou, ale aj jeho neefektívnou, resp. nesústredenou činnosťou (m. m. IV. ÚS 22/02, IV. ÚS 380/08, III. ÚS 103/09, I. ÚS 7/2011).

20. Judikatúra ústavného súdu sa ustálila v tom, že otázka, či v konkrétnom prípade bolo porušené základné právo na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov, sa skúma vždy s ohľadom na konkrétne okolnosti každého jednotlivého prípadu, a to najmä podľa týchto troch základných kritérií: právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje, správanie účastníka súdneho konania (resp. strany v spore) a postup samotného súdu (napr. I. ÚS 41/02). V súlade s judikatúrou ESĽP ústavný súd prihliada aj na predmet sporu (povahu veci) v posudzovanom konaní a jeho význam pre sťažovateľa (napr. I. ÚS 19/00, I. ÚS 54/02, II. ÚS 32/02).

21. Pokiaľ ide o kritérium právna a faktická zložitosť veci, napadnuté konanie sa vedie vo veci úpravy rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu, t. j. ide o prednostnú vec, kde sa predpokladá osobitná pozornosť venovaná efektívnemu a rýchlemu postupu súdu. Tento typ konania tvorí štandardnú a pomerne početnú súčasť rozhodovacej činnosti súdov, a preto z právneho hľadiska napadnuté konanie nevykazuje črty mimoriadnej zložitosti. Pokiaľ ide o faktickú zložitosť konania, ústavný súd prihliadol pri posudzovaní veci na tú skutočnosť, že v napadnutom konaní bolo pre rozhodnutie o merite veci nevyhnutné vykonať znalecké dokazovanie. Ústavný súd hodnotí, že uvedené (i s prihliadnutím na subjektívne prekážky na strane znalkyne v súvislosti s potrebou jej vypočutia na pojednávaní) čiastočne prispelo k predĺženiu celkovej dĺžky konania okresného súdu.

22. Ústavný súd pri posudzovaní prvého kritéria osobitne zohľadnil predmet konania, ktorý má vzhľadom na svoju povahu pre sťažovateľa mimoriadny význam, keďže výsledok napadnutého konania okresného súdu podstatne ovplyvní výkon jeho rodičovských práv a povinností.

23. Pri skúmaní, akým spôsobom sa na priet'ahoch konania podieľa osoba, ktorá podala ústavnú sťažnosť vo veci porušenia jej základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, ústavný súd zistil, že sťažovateľ svojím správaním v napadnutom konaní čiastočne ovplyvnil nežiaducim spôsobom jeho dĺžku, keďže na jeho žiadosť došlo dvakrát k odročeniu pojednávania.

24. Napokon ústavný súd hodnotil postup okresného súdu z hľadiska existencie zbytočných priet'ahov v napadnutom konaní, vychádzajúc z ústavnej sťažnosti a vyjadrenia okresného súdu. Konanie v tejto veci začalo návrhom matky maloletého dieťaťa 12. marca 2021. Po vykonaní prvotných procesných úkonov v máji 2021 súd ostal takmer rok nečinný. Prvé pojednávanie sa uskutočnilo 26. septembra 2022, teda takmer rok a pol po podaní návrhu s tým, že bude potrebné vykonať znalecké dokazovanie. Uznesenie o nariadení znaleckého dokazovania však bolo vydané až 4. januára 2023, teda po 3 mesiacoch. Ústavný súd tiež zistil značné časové rozstupy medzi jednotlivými pojednávaniami v trvaní niekoľkých mesiacov až pol roka (19. februára 2024 až

28. augusta 2024, 28. augusta 2024 až 6. decembra 2024). Ku dňu prerokovania ústavnej sťažnosti je vo veci samej rozhodnuté rozsudkom z 10. januára 2025, pričom súdu plynie lehota na jeho písomné vyhotovenie.

25. Vychádzajúc z opísaného priebehu napadnutého konania, ústavný súd konštatuje, že pod mimoriadnou starostlivosťou, ktorú má súd venovať konaniu vo veci úpravy práv a povinností k maloletému dieťaťu, nemožno rozumieť takmer štyri roky (v čase rozhodovania ústavného súdu, pozn.) trvajúce konanie.

26. Ústavný súd tiež pripomína, že personálne obsadenie súdu, jeho organizácia či vysoký počet vecí v príslušnom oddelení, ako ani optimalizácia súdnictva nie sú dôvodmi, pre ktoré by malo byť ospravedlnené, tolerované a ústavne udržateľné porušovanie základného práva sťažovateľa podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, ako aj práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru. Nad rámec poznamenáva, že opakovaná a dlhodobá práceneschopnosť zákonnej sudkyne je, pochopiteľne, z individuálneho hľadiska ospravedlniteľná, avšak z hľadiska celkovej zodpovednosti všeobecného súdu za plynulosť konania v posudzovanej veci ju zohľadniť nemožno.

27. Ústavný súd konštatuje, že okresnému súdu možno vytknúť opakovanú, ničím neodôvodnenú nečinnosť v napadnutom konaní, a preto dospel k názoru, že došlo k zbytočným priet'ahom, a tým aj k porušeniu základného práva sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva na prejednanie jeho záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výroku rozhodnutia).

28. Z petitu ústavnej sťažnosti je zrejmé, že sťažovateľ namieta v konaní pred ústavným súdom i porušenie svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, ktoré odôvodňuje zbytočnými priet'ahmi v napadnutom konaní.

29. Ústavný súd konštatuje, že v systematike ústavy sú primeraná celková dĺžka, rýchlosť, plynulosť a efektívnosť súdneho konania obsahom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, a nie základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy. Podľa ustálenej judikatúry ústavného súdu prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov nespadá pod ochranu čl. 46 ods. 1 ústavy, pokiaľ namietané porušenie tohto základného práva nedosahuje takú intenzitu, že s ohľadom aj na ďalšie konkrétne okolnosti daného prípadu by bolo možné uvažovať o odmietnutí spravodlivosti (napr. IV. ÚS 242/07). V sťažovateľovom prípade o takúto situáciu zjavne nejde, preto v tejto časti ústavný súd sťažnosti nevyhovel (bod 5 výroku rozhodnutia).

IV.

Príkaz konať vo veci a priznanie primeraného finančného zadost'učinenia

30. V záujme efektívnosti poskytnutej ochrany sťažovateľovi ústavný súd prikázal okresnému súdu podľa čl. 127 ods. 2 ústavy a § 133 ods. 3 písm. a) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) konať v predmetnej veci bez zbytočných priet'ahov, pretože ku dňu prerokovania ústavnej sťažnosti nebolo napadnuté konanie právoplatne skončené (bod 2 výroku rozhodnutia).

31. Sťažovateľ si v ústavnej sťažnosti žiada priznať primerané finančné zadosťučinenie 5 000 eur z dôvodov uvedených v bode 10 tohto rozhodnutia.

32. Pri určení primeraného finančného zadosťučinenia ústavný súd vychádzal zo zásad spravodlivosti aplikovaných Európskym súdom pre ľudské práva, ktorý spravodlivé finančné zadosťučinenie podľa čl. 41 dohovoru priznáva so zreteľom na konkrétne okolnosti prípadu.

33. Ústavný súd vzhľadom na okolnosti posudzovanej veci považoval za potrebné priznať sťažovateľovi finančné zadosťučinenie. Pri svojom rozhodovaní vzal do úvahy všetky okolnosti danej veci, predovšetkým celkovú dĺžku napadnutého konania, privilegovaný predmet konania, neodôvodnenú nečinnosť súdu, ako aj skutočnosť, že sťažovateľ čiastočne prispel k predĺženiu napadnutého konania (bod 23). Po zohľadnení týchto okolností, majúc na pamäti, že cieľom priznania primeraného finančného zadosťučinenia je len zmiernenie ujmy pociťovanej z porušenia základných práv alebo slobôd zaručených ústavou, resp. záväznou medzinárodnou zmluvou, ústavný súd považoval za primerané priznať sťažovateľovi finančné zadosťučinenie 1 000 eur podľa § 133 ods. 3 písm. e) zákona o ústavnom súde (bod 3 výroku rozhodnutia).

34. Podľa § 135 ods. 1 a 2 zákona o ústavnom súde ak ústavný súd prizná sťažovateľovi primerané finančné zadosťučinenie, orgán verejnej moci, ktorý porušil základné práva alebo slobody, je povinný sťažovateľovi primerané finančné zadosťučinenie zaplatiť do dvoch mesiacov od nadobudnutia právoplatnosti rozhodnutia ústavného súdu. Ak ten, komu bolo uložené zaplatiť sťažovateľovi finančné zadosťučinenie, v tejto lehote priznané finančné zadosťučinenie sťažovateľovi nezaplatí, v zmysle odseku 2 citovaného ustanovenia sa zvyšuje finančné zadosťučinenie priznané ústavným súdom o 5 % za každý aj začatý rok omeškania až do jeho zaplataenia.

V.

Trovy konania

35. Sťažovateľ si uplatnil náhradu trov konania pred ústavným súdom, ktoré mu vznikli v súvislosti s jeho právnym zastupovaním právnu zástupkyňou.

36. Ústavný súd pri rozhodovaní o náhrade trov konania vychádzal z obsahu súdneho spisu. Za prvé dva úkony právnej služby, t. j. prevzatie a prípravu zastupovania a podanie ústavnej sťažnosti, vychádzal z priemernej mesačnej mzdy zamestnanca hospodárstva Slovenskej republiky za prvý polrok 2023, ktorá bola 1 373 eur, keďže išlo o úkony právnej služby vykonané v roku 2024. Odmena za jeden úkon právnych služieb za rok 2024 v zmysle § 11 ods. 3 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“) predstavuje sumu 343,25 eur. Takto stanovená odmena predstavuje pri dvoch úkonoch 686,50 eur, s režijným paušálom 2 x 13,73 eur (§ 16 ods. 3 vyhlášky) spolu 713,96 eur. Ústavný súd vypočítanú náhradu trov právneho zastúpenia zvýšil podľa § 18 ods. 3 vyhlášky o daň z pridanej hodnoty, pretože právna zástupkyňa sťažovateľa je platiteľkou tejto nepriamej dane. Pri určení výšky jej sadzby postupoval podľa § 27 ods. 5 zákona č. 222/2004 Z. z. o dani z pridanej hodnoty v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o DPH“), v zmysle ktorého sa pri zmene sadzby dane použije pri každom vzniku daňovej povinnosti sadzba dane platná v deň vzniku daňovej povinnosti. Keďže daňová povinnosť právnej zástupkyne sťažovateľa vznikla dňom dodania služby (§ 19 ods. 2 zákona

o DPH), pri úkonoch právnej služby realizovaných a vyúčtovaných do 31. decembra 2024 ústavný súd použil sadzbu DPH vo výške 20 %. Výsledná suma náhrady trov právneho zastúpenia predstavuje 856,75 eur (bod 4 výroku rozhodnutia).

37. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je okresný súd povinný uhradiť na účet právnej zástupkyne sťažovateľa (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 CSP) označenej v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 12. februára 2025

Luboš Szigeti
predseda senátu